

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ТА РОЗВИТКУ ЛЮДСЬКОГО КАПІТАЛУ В УМОВАХ ПОСИЛЕННЯ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

А. Ю. ШАХНО, канд. екон. наук, доц.,
доц. кафедри економіки, організації та управління підприємствами
*Державний вищий навчальний заклад «Криворізький національний
університет», м. Кривий Ріг*

На сьогодні вивчення проблеми формування та ефективного використання людського капіталу країни в умовах глобалізації є не просто актуальним, а має першочергове значення в структурі соціально-економічних досліджень. Це передбачає проведення наукових досліджень даної проблеми.

У вітчизняній економічній літературі проблемам формування та розвитку людського капіталу присвячено роботи наступних авторів: Д. Богині, О. Власюка, В. Геєця, О. Грішнєвої, М. Долішнього, Г. Євтушенка, А. Колота, В. Куценка, Є. Лібанової, І. Лукінова, В. Мандибури, С. Мочерного, В. Оникієнка, М. Соколика, І. Сороки, Г. Тарасенко, С. Тютюнникової та інших.

У сучасному суспільстві саме людський капітал стає основою багатства, визначає конкурентоспроможність економічних систем, виступає ключовим ресурсом їх розвитку. Основними складовими людського капіталу є: рівень освіти, навички, здібності, запас здоров'я, духовність, мотивації до інноваційної праці та інші продуктивні якості, які формуються за рахунок інвестування в людину.

Головними особливостями формування та розвитку людського капіталу являються:

- людський капітал у вигляді навиків і здібностей є певним запасом, тобто може бути накопичуваним;
- формування людського капіталу вимагає від самої людини і всього суспільства значних витрат;
- в умовах посилення глобалізаційних процесів людський капітал є визначальним чинником економічного зростання та головною цінністю суспільства;
- людський капітал відрізняється від фізичного капіталу за ступенем ліквідності;
- людський капітал може фізично зношуватися, економічно змінювати свою вартість і амортизуватися;
- людський капітал невіддільний від його живого носія – людини;
- використання людського капіталу незалежно від джерел формування (державні, сімейні, приватні та ін.) і отримання прямих доходів контролюється самою людиною тощо.

Поняття «людський капітал» означає не лише усвідомлення вирішальної ролі людини в економічній системі суспільства, а й визнання

необхідності інвестування в людину, оскільки капітал набувається і збільшується шляхом інвестування і приносить тривалий економічний ефект.

Економісти виділяють три види інвестицій в людський капітал:

- витрати на освіту, включаючи загальну і спеціальну, формальну й неформальну, підготовку за місцем роботи;

- витрати на охорону здоров'я, що складаються з витрат на профілактику захворювань, медичне обслуговування, дієтичне харчування, поліпшення житлових умов;

- витрати на мобільність, завдяки яким працівники мігрують з місць з низькою продуктивністю.

З усіх видів інвестицій в людський капітал найбільш важливими є вкладення в освіту та здоров'я.

Отже, всі види витрат, які можна оцінити в грошовій або іншій формі і які сприяють зростанню в майбутньому продуктивності та заробітків працівника, мають розглядатися як інвестиції в людський капітал, які можуть здійснювати держава (уряд), освітні заклади, підприємства, недержавні суспільні фонди й організації, міжнародні фонди й організації, сім'ї та окремі громадяни [1].

Слід зазначити, що недостатній рівень розвитку людського капіталу призводить до негативних соціально-економічних наслідків, серед яких слід віокремити такі: зниження продуктивності праці та зменшення обсягів виробництва, недозавантаження виробничих потужностей, невідповідність професійно-кваліфікаційної структури пропозиції людського капіталу попиту на нього, посилення трудової міграції та втрата інтелектуального капіталу тощо.

Враховуючи вищезазначене, доцільно запровадити такі заходи щодо розвитку людського капіталу, а саме: розробити з боку держави програми підтримки молодих спеціалістів; передбачити поступове приведення рівня фінансування людського розвитку (витрат на освіту та охорону здоров'я) до рівня групи країн з високим рівнем розвитку людського капіталу; розробити цільову програму стимулювання самозайнятості та розвитку малого підприємництва для осіб, які повертаються після трудової діяльності за кордоном, з метою скорочення масштабів масової трудової міграції за кордон; активізація творчого потенціалу людей, розвиток інноваційної праці; встановлення гідних державних гарантій мінімального соціального забезпечення громадян; запровадити принцип економічної зацікавленості роботодавців у забезпеченні безпечних умов праці найманих працівників.

Таким чином, можна стверджувати, що в Україні є значні резерви для розвитку людського капіталу, проте потрібно здійснити велику кількість перетворень як на макро- так і на мікрорівнях в соціально-економічній сфері для того, щоб підвищити рівень конкурентоздатності вітчизняного людського капіталу.

Література

1. Ковальчук В.А. Інвестування в людський капітал як фактор інноваційного розвитку економіки України / В.А. Ковальчук, А.Ю. Шахно // Соціально-економічні проблеми і держава: електронне наук. фах. видання. – Тернопіль: ТНТУ ім. Івана Пулюя, 2016. – Випуск 2 (15). – С. 33-40.

ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИЙ КЛАСТЕР ІНФРАСТРУКТУРНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ: СТРУКТУРА ТА МЕРЕЖІ

О. В. ЯРМАК, канд. екон. наук, доц.,
зав. кафедри економічної теорії та міжнародної економіки
Харківський фінансовий інститут Київського національного торговельно-економічного університету

Підрозділи регіональної інфраструктури забезпечують економічний розвиток регіону шляхом надання різноманітних послуг економічним агентам, що сприяють їх ефективній діяльності у різних сферах та галузях регіональної економіки. Сучасна сфера послуг характеризується зростанням питомої ваги сектору інтелектуальних послуг, до яких належать освітні, консалтингові, науково-технічні послуги, а також соціально-культурні послуги та послуги з охорони здоров'я. Цей сектор відіграє значну роль в інфраструктурному забезпеченні економічного розвитку регіону на основі накопичення та ефективного використання його інтелектуального потенціалу в умовах інтелектуалізації виробництва та бізнесу, формування засад економіки знань, зростання ролі інновацій як чинника суспільного прогресу.

Інтелектуальні послуги – це професійна діяльність, змістовним ядром якої є процес передачі їх одержувачу (споживачу) спеціальних знань та інформації у формі персоніфікованих, індивідуалізованих нематеріальних послуг, ресурсною основою – інтелектуальний капітал, результатом – вигоди одержувача, пов'язані з використанням отриманих знань в його цілях. Залежно від змісту та спрямованості інтелектуальних послуг у їх структурі слід виділити:

– трансакційні інтелектуальні послуги – професійне обслуговування ринкових угод, спрямоване на економію трансакційних витрат їх учасників. Так, наприклад, залучення послуг юриста, незважаючи на необхідність їх оплати, сприяє економії витрат та зменшенню втрат підприємців, пов'язаних з підготовкою договорів, контролем їх виконання партнерами, захистом прав у випадку невиконання ними його умов тощо;

– капіталоутворюючі інтелектуальні послуги, результатом використання яких клієнтами є формування, нагромадження та підвищення ефективності реалізації людського та інтелектуального капіталів. При цьому їх витрати на оплату інтелектуальних послуг за економічним змістом є інвестицією створення та збільшення цих видів капіталу;